

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

โครงการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบและการบริหารจัดการศูนย์ศิลปวัฒนธรรมชุมชน โดยองค์กรชุมชน ตำบลบ้านแหวน มีวัตถุประสงค์การวิจัยคือ

1. เพื่อศึกษาบริบทของชุมชนและศักยภาพด้านศิลปวัฒนธรรมของตำบลบ้านแหวน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาความต้องการในการพัฒนาด้านศิลปวัฒนธรรมของตำบลบ้านแหวน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนารูปแบบของศูนย์ศิลปวัฒนธรรมโดยองค์กรชุมชน ตำบลบ้านแหวน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่
4. เพื่อศึกษาศักยภาพของการพัฒนารูปแบบของศูนย์ศิลปวัฒนธรรมโดยองค์กรชุมชน ตำบลบ้านแหวน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

คณะวิจัยได้ดำเนินการเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยทั้ง 4 ข้อ โดยแบ่งการวิจัยเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 เป็นการศึกษาบริบทของชุมชนและศักยภาพด้านศิลปวัฒนธรรมของตำบลบ้านแหวน ระยะที่ 2 คือระยะการศึกษาแนวทางการพัฒนาและผลของการพัฒนารูปแบบของศูนย์ศิลปวัฒนธรรมโดยองค์กรชุมชน ตำบลบ้านแหวน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ใช้ระยะเวลาในการดำเนินการตั้งแต่เดือน ธันวาคม 2549 - กรกฎาคม 2550 รวม 1 ปี 7 เดือน

ซึ่งกระบวนการวิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยและมีข้อเสนอแนะตามประเด็นดังนี้

1. สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย
2. ข้อค้นพบจากการวิจัย
3. ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการวิจัย
  - 3.1 ชุมชนบ้านแหวน
  - 3.2 ชาวบ้านตำบลบ้านแหวน
  - 3.3 นักวิจัยในพื้นที่
  - 3.4 นักวิจัยจากมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

1. สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย

จากการดำเนินการวิจัยทั้ง 2 ระยะ ผลการวิจัยสามารถตอบคำถามการวิจัยและเป็นไปตามวัตถุประสงค์การวิจัยครบทุกประการ กล่าวคือ ได้ทราบบริบทของชุมชนและศักยภาพด้านศิลปวัฒนธรรมของตำบลบ้านแหวน และได้ทราบถึงความต้องการในการพัฒนาด้านศิลปวัฒนธรรมของตำบลบ้านแหวน นอกจากนี้ได้แนวทางการพัฒนารูปแบบของศูนย์ศิลปวัฒนธรรมโดยองค์กรชุมชน ของตำบลบ้านแหวน รวมทั้งได้ทราบผลการพัฒนารูปแบบของศูนย์ศิลปวัฒนธรรมโดยองค์กรชุมชน ตำบลบ้านแหวน อ่างทอง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งกิจกรรมการวิจัยและพัฒนาที่ได้กำหนดไว้ในแต่ละระยะของการวิจัย ได้มีความสอดคล้องและส่งผลให้การวิจัยเป็นไปตามวัตถุประสงค์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

กิจกรรมการดำเนินการวิจัยในระยะที่ 1 ได้ข้อมูลที่ตอบวัตถุประสงค์การวิจัยและคำถามการวิจัยข้อที่ 1 และข้อที่ 2 คือทำให้ทราบว่าชุมชนบ้านแหวนเป็นชุมชนที่เก่าแก่ชุมชนหนึ่งของอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ที่ตั้งอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอหางดงประมาณ 2 กิโลเมตร พื้นที่ของตำบลเป็นแนวกว้างยาว และมีลักษณะเป็นพื้นที่ราบลุ่ม ซึ่งเหมาะแก่การเพาะปลูก มีถนนทางหลวงหมายเลข 108 (เชียงใหม่ - ฮอด) ตัดผ่านเขตตำบล ตำบลบ้านแหวนปัจจุบันมีเขตการปกครองรวมทั้งสิ้น 13 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่บ้านบ้านไร่ (หมู่ที่ 1) หมู่บ้านโขงขาว - บ้านแหวน (หมู่ที่ 2) หมู่บ้านท้าวบุญเรือง (หมู่ที่ 3) หมู่บ้านช่างคำน้อย (หมู่ที่ 4) หมู่บ้านช่างคำหลวง (หมู่ที่ 5) หมู่บ้านปากทอง (หมู่ที่ 6) หมู่บ้านป่าหมาก (หมู่ที่ 7) หมู่บ้านต้นเหือด (หมู่ที่ 8) หมู่บ้านเดื่อ (หมู่ที่ 9) หมู่บ้านจอมทอง (หมู่ที่ 10) หมู่บ้านคู (หมู่ที่ 11) หมู่บ้านดอนไฟ (หมู่ที่ 12) และหมู่บ้านศรีสรร (หมู่ที่ 13) ตำบลบ้านแหวนจัดได้ว่าเป็นหมู่บ้านที่มีระบบสาธารณูปโภคอยู่ในระดับดี กล่าวคือทุกหมู่บ้านมีไฟฟ้าใช้ถึงแม้ว่า น้ำประปายังมีไม่ครบทุกหมู่บ้านแต่ก็ไม่ขาดแคลนน้ำ พื้นที่ดินส่วนใหญ่ของตำบลจะมีการถือครองเพื่อประโยชน์ในการเกษตรกรรมมากที่สุด เพราะอาชีพหลักของประชาชนคือเกษตรกรรมได้แก่ การทำนา ทำสวนผลไม้ โดยประชาชนมีรายได้เฉลี่ยคนละ 19,650 บาท ต่อปี นอกจากนี้ลักษณะทางสังคมของชุมชนจะเป็นชุมชนกึ่งสังคมเมืองกับชนบท เพราะอยู่ห่างจากอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ประมาณ 15 กิโลเมตร การคมนาคมสะดวก ทำให้สังคมมีลักษณะเป็นสังคมเปิดแต่วิถีชีวิตประจำวันของประชาชนยังคงเรียบง่าย และมีความโดดเด่นในด้านความสัมพันธ์แบบเครือญาติ ซึ่งลักษณะของความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้มีส่วนสำคัญและมีบทบาทต่อการบริหารจัดการหลายๆ อย่างในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งลักษณะการเกื้อกูลซึ่งกันและกันทำให้เกิดปรากฏการณ์ต่างๆ ทั้งบวกและลบขึ้นในสังคมในส่วนของด้านการศึกษาชุมชนมีการจัดการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบ โดยมีสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นผู้รับผิดชอบชัดเจน เช่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เป็นต้น รวมทั้งองค์การบริหารส่วนตำบล

ก็ได้เข้ามาสนับสนุนด้านการศึกษามากขึ้น เนื่องมาจากการถ่ายโอนภารกิจด้านการศึกษา โดยเฉพาะในระดับปฐมวัย นอกจากนี้ยังพบว่าชุมชนนี้ยังคงสภาพเหมือนชุมชนของชาวล้านนาอื่น ๆ ทั่วไปที่ยังยึดมั่นและมีความศรัทธาอย่างมั่นคงในศาสนา ตลอดจนยังคงความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรมดั้งเดิมไว้อย่างต่อเนื่องทั้งในส่วนที่เป็นวัฒนธรรมประเพณีของล้านนาในภาพรวมและ ประเพณีวัฒนธรรมของท้องถิ่นตนเอง สำหรับการจัดการทุนในชุมชน พบว่า ชุมชนบ้านแหวนมี ทุนชุมชนดั้งเดิมอยู่หลายด้านทั้งทรัพยากรธรรมชาติ แหล่งน้ำ ดิน ทุนเหล่านี้ล้วนแต่เอื้อ ประโยชน์ต่อการดำรงชีพของคนในชุมชนมาตั้งแต่อดีต แต่ปัจจุบันพบว่าที่ดินบางส่วนได้ถูกกลุ่ม นายทุนต่างพื้นที่เข้ามากว้านซื้อเพื่อนำไปจัดทำเป็นหมู่บ้านจัดสรร โรงงานหัตถกรรมและแหล่ง แสดงสินค้า จนทำให้ราคาที่ดินสูงขึ้น ความเจริญ ความสะดวกสบายก็หลั่งไหลเข้ามาในชุมชน ในภาพรวมสภาพเศรษฐกิจของชุมชนดีขึ้น แต่มีผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นในชุมชน เช่น เกิดน้ำท่วม เนื่องมาจากการถมที่เพื่อปลูกสร้างสิ่งก่อสร้างพื้นที่ที่จะใช้ในการทำนาลดน้อยลงทำให้ ผลผลิตด้านการเกษตรลดน้อยลง ทำให้ของมีราคาแพงขึ้นแต่อย่างไรก็ตามชุมชนแห่งนี้มีจุดแข็งที่ สำคัญในคือ เมืองคักรในชุมชนที่หลากหลายและมีความเข้มแข็ง สิ่งนี้ถือเป็นทุนที่ก่อให้เกิดพลัง ทางสังคมได้อย่างดี

สำหรับของสัถยภาพด้านศิลปวัฒนธรรมของตำบลบ้านแหวน พบว่าตำบลบ้านแหวนเป็น ชุมชนที่อุดมและมั่งคั่งด้วยวัฒนธรรมประเพณีและศิลปท้องถิ่นที่สะสมเป็นความรู้มาตั้งแต่อดีต การวิจัยในครั้งนี้คนในชุมชนบ้านแหวนได้ร่วมกันกำหนดความหมายของคำว่า ศิลปวัฒนธรรม ชุมชนบ้านแหวนไว้ 4 ประเด็น คือ ประเด็นที่ 1 ศิลปะหมายถึงงานด้านหัตถกรรมต่าง ๆ ที่มีอยู่ ในชุมชน ประเด็นที่ 2 คือ ประเพณี หมายถึงการปฏิบัติหรือวิถีในการดำรงชีวิตที่สืบทอดกันมา ในชุมชนและเป็นแบบแผนในการยึดถือปฏิบัติร่วมกัน ประเด็นที่ 3 คือ วัฒนธรรมหมายถึง การ แสดงต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน การแต่งกาย การทำอาชีพ การทำอาหาร และประเด็นที่ 4 คือ ผู้รู้ หรือครุภูมิปัญญาท้องถิ่นหมายถึง บุคคลที่ได้รับการยอมรับยกย่องว่าเป็นผู้รู้ในการด้าน ศิลปวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ในชุมชน จากการวิเคราะห์สัถยภาพของสภาพศิลปวัฒนธรรมของ ตำบลบ้านแหวนที่เป็นอยู่ในปัจจุบันพบว่า มีจุดแข็งที่สำคัญ คือ มีความหลากหลายและการคง สภาพที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษที่ค่อนข้างสมบูรณ์ นอกจากนี้มีกลุ่มองค์กรในชุมชนส่วนใหญ่ ให้ความสำคัญและสนับสนุนในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและองค์การบริหารส่วนตำบลบ้าน แหวนได้เขียนแผนพัฒนาตำบลในส่วนของงานด้านศิลปวัฒนธรรมไว้อย่างชัดเจน แต่ก็มีจุดอ่อนที่ สมควรได้รับการพิจารณา คือ ชุมชนยังขาดแกนนำและแรงจูงใจในการพัฒนารวมทั้งแนวทางการ อนุรักษ์และส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมอย่างจริงจัง นอกจากนี้ยังพบว่าการทำงานของหน่วยงานที่ รับผิดชอบยังเป็นการทำงานเชิงรับมากกว่าเชิงรุก อีกทั้งงบประมาณยังมีไม่เพียงพอ ขาดการ

จัดระบบข้อมูลด้านศิลปวัฒนธรรมของชุมชนที่มีคุณภาพ และยังมีผู้สืบทอดภูมิปัญญาด้านศิลปวัฒนธรรม อย่างจริงจัง เป็นเพราะว่าชาววิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่จูงใจกลุ่มเยาวชนสำหรับด้าน โอกาส จากการศึกษาพบว่า ตำบลบ้านแหวนมีพื้นที่ติดกับแหล่งท่องเที่ยวด้านหัตถกรรมที่มีชื่อเสียงระดับประเทศ คือ ศูนย์หัตถกรรมการท่องเที่ยวบ้านถวาย จัดได้ว่าเป็นโอกาสที่ดีของตำบล และนอกจากนี้องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแหวนยังได้รับโอกาสในการจัดสรรงบประมาณของจังหวัดประจำปี 2549 ให้มาดำเนินการก่อสร้างอาคารหัตถกรรมไม้แกะสลักตำบลบ้านแหวน ซึ่งตัวอาคารมีทั้งห้องประชุม ห้องจัดแสดงสินค้า OTOP และบริเวณรอบ ๆ ตัวอาคารก็มีร้านค้าต่าง ๆ ที่จัดแสดงและขายสินค้าแก่นักท่องเที่ยวซึ่งเชื่อได้ว่าจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดเชียงใหม่ จึงน่าจะโอกาสที่ดีที่จะได้มีการเผยแพร่ข้อมูลทางด้านศิลปวัฒนธรรมของชุมชนได้ด้วย แต่อย่างไรก็ตามยังพบว่าอุปสรรคหรือภัยคุกคามที่มีต่อสภาพของการดำรงอยู่ของงานศิลปวัฒนธรรมของตำบลบ้านแหวนยังมีอยู่ 3 ประการที่สำคัญคือ ความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีซึ่งทำให้วิธีการผลิตงานด้านศิลปะดั้งเดิมเปลี่ยนแปลงไป ระบบการตลาดสมัยใหม่เข้ามามีอิทธิพลต่อการกำหนดรูปแบบของงานศิลปะแบบดั้งเดิมของชุมชน อีกทั้งสภาพของสังคมในชุมชนที่เปลี่ยนไปเนื่องจากการเป็นสังคมแบบเปิด ทำให้ค่านิยมวิถีชีวิตของคนแบบสังคมเมืองเข้ามามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตในชุมชนมากขึ้น การหลั่งไหลของวัฒนธรรมต่างถิ่น และต่างชาติเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว มีผลทำให้เยาวชนของชุมชนผู้ที่ผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนคาดหวังจะให้เป็นผู้สืบทอดศิลปวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนในอนาคต ไม่หันกลับมาสนใจที่จะอนุรักษ์งานศิลปวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมเอาไว้เท่าที่ควร ในส่วนของการบริหารจัดการงานด้านศิลปวัฒนธรรมในชุมชนตำบลบ้านแหวนได้ดำเนินการโดยผ่านกระบวนการจัดการในชุมชนองค์กรหลักที่ทำหน้าที่นี้คือ กลุ่มผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นในชุมชน นอกจากนี้ยังมีองค์กรที่จัดตั้งขึ้นโดยภาครัฐ คือ องค์กรบริหารส่วนตำบลบ้านแหวนและสภาวัฒนธรรมประจำตำบล องค์กรเหล่านี้ได้ทำงานประสานกันทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อขับเคลื่อนงานการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมของตำบลบ้านแหวน กลุ่มบุคคลที่เป็นพลังผลักดันในการจุดประกายและดำเนินงานการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมชุมชนที่สำคัญคือกลุ่มผู้สูงอายุซึ่งจะมีกระบวนการทำงานอย่างไม่เป็นทางการ พลังขับเคลื่อนในการทำงานนั้นเป็นเพราะว่ามีความตระหนักรู้ในศิลปวัฒนธรรมประเพณีของตน และถื่นเกิด ด้วยเพียงเพราะว่าผู้คนในกลุ่มมีความผูกพันและใช้ชีวิตมากับงานด้านศิลปวัฒนธรรมประเพณีในชุมชนของตนเองมานาน บางคนก็ได้รับการยอมรับและยกย่องให้เป็นผู้รู้ (ครุภูมิปัญญาท้องถิ่น) ในศิลปวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน จึงมีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะอุทิศตนในการร่วมเป็นกลุ่มเพื่ออนุรักษ์และส่งเสริมงานด้านศิลปวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนเอาไว้ โดยไม่คิดถึงสิ่งตอบแทนใด ๆ ทั้งสิ้น ขอเพียงให้เกิด

การดำรงอยู่ของศิลปวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนบ้านแหวนเท่านั้น นอกจากนี้ในบางหมู่บ้านของตำบลบ้านแหวน ก็ยังมีองค์กรที่จัดตั้งขึ้นอย่างไม่เป็นทางการและมีส่วนเข้ามามีส่วนในการร่วมกระบวนการส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ได้แก่ กลุ่มเยาวชน และกลุ่มอาชีพ แต่ยังไม่ค่อยมีความชัดเจนในด้านการจัดการที่สะท้อนให้เห็นผลโดยตรง เช่น กลุ่มเยาวชนจะเข้าร่วมกิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรมและประเพณีตามเทศกาลต่าง ๆ ตามที่ชุมชนจัดให้มี ก็จะได้เข้าร่วม แต่งานด้านการเรียนรู้เพื่อสืบทอดและส่งเสริมวัฒนธรรมไม่ชัดเจน กลุ่มอาชีพก็ได้ดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่องานอาชีพของตนแต่เสียงานอาชีพที่ทำอยู่เป็นงานด้านศิลปะ หรือเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเอง เป็นต้น

สำหรับองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแหวนและสภาวัฒนธรรมประจำตำบลเป็นองค์กรที่มีการทำงานหรือบริหารจัดการงานด้านศิลปวัฒนธรรมตามภารกิจและนโยบายที่ภาครัฐกำหนดให้ไว้เป็นกรอบในการดำเนินงาน จะมีแรงจูงใจมากน้อยหรือจะสามารถสนับสนุนให้เกิดพลังขับเคลื่อนได้มากน้อยอย่างไร ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการเช่น ทัศนคติของผู้นำองค์กร นโยบายขององค์กร ภาวะผู้นำและความตระหนักหรือจิตสำนึกชุมชนด้านศิลปวัฒนธรรมของคณะกรรมการองค์กร ดังนั้นโอกาสที่จะมีการเปลี่ยนแปลงหรือเกิดความไม่แน่นอนในการบริหารจัดการ จึงเกิดขึ้นได้ค่อนข้างยาก จึงพอสรุปได้ว่าองค์กรหลักที่มีผลต่อการบริหารจัดการในด้านศิลปวัฒนธรรมของชุมชนบ้านแหวนคือองค์กรผู้สูงวัยและแกนนำในชุมชน ที่จัดตั้งเองในชุมชน กลุ่มองค์กรเหล่านี้มีบทบาทสำคัญอย่างต่อเนื่องด้านการบริหารจัดการด้านศิลปวัฒนธรรมของตำบลบ้านแหวนมาตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยมีปัจจัยพื้นฐานสำคัญ 3 ประการ คือ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวของชุมชน การพึ่งพาของชุมชนและกระบวนการสืบทอดระบบความคิดและความเชื่อในชุมชนเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการงานด้านศิลปวัฒนธรรมของชุมชน แต่สภาพการจัดการยังขาดการจัดระบบที่ดีทำให้ข้อมูลต่างๆ สูญหายและมีโอกาสที่จะถูกกลบเกลื่อนไป ในที่สุด จึงทำให้ชุมชนบ้านแหวนต้องการพัฒนารูปแบบและการบริหารจัดการศูนย์ศิลปวัฒนธรรมประจำตำบล โดยให้องค์กรชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยร่วมค้นหารูปแบบที่เหมาะสมของศูนย์ศิลปวัฒนธรรมของชุมชน และร่วมกำหนดแนวทางในการพัฒนา เพื่อประโยชน์สูงสุดในการอนุรักษ์และส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของชุมชนตนเอง

กิจกรรมการดำเนินการวิจัยในระยะที่ 2 ได้ข้อมูลที่ตอบวัตถุประสงค์การวิจัยและตอบคำถามการวิจัยข้อที่ 3 และ 4 คือทำให้ทราบว่า การพัฒนาและบริหารจัดการศูนย์ศิลปวัฒนธรรมของชุมชนบ้านแหวน โดยองค์กรชุมชน มีรูปแบบเป็นศูนย์ข้อมูลด้านศิลปวัฒนธรรมที่มีจุดเด่นเฉพาะงานศิลปวัฒนธรรมและประเพณีที่มีกำหนดดั้งเดิมในตำบลบ้านแหวน โดยมีข้อมูลอยู่ 4 ด้านคือ ข้อมูลด้านศิลปหัตถกรรม ข้อมูลด้านวัฒนธรรมเกี่ยวกับอาหาร ข้อมูลด้านประเพณีในชุมชนและ

ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติของผู้รู้ (ครูภูมิปัญญา) ด้านศิลปวัฒนธรรมในชุมชนบ้านแหวน ซึ่งสถานที่จัดตั้งศูนย์จะใช้ห้อง 1 ห้องที่อยู่ภายในอาคารศูนย์หัตถกรรมไม้แกะสลักบ้านแหวน อ.หางดง จ.เชียงใหม่ ซึ่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องนี้จะจัดแสดงในรูปแบบของวีดิทัศน์ เอกสารรวมเล่ม แผ่นพับ CD-ROM และเว็บไซต์ >><http://www.edtech.cmru.ac.th/bannwan Art Culture/intex.htm> ภายในห้องของอาคารจัดให้มีการแสดงนิทรรศการตัวอย่างงานศิลปด้านหัตถกรรมและรูปภาพแสดงขั้นตอนการผลิตงานศิลปปะการแสดงวัฒนธรรมต่างๆ ในชุมชน โดยจะสลับเปลี่ยนไปเรื่อยๆ ตามความเหมาะสมสำหรับการบริหารจัดการในระยะแรก องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแหวนจะเป็นผู้รับผิดชอบ โดยวางเป้าหมายไว้ว่าในอนาคตหากมีอาคารศูนย์ศิลปวัฒนธรรมที่เป็นเอกเทศชุมชนบ้านแหวนจะจัดให้มีการดำเนินกิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง เช่น การเล่นเครื่องดนตรี การฟ้อน การแสดงต่างๆ การจัดเลี้ยงขันโตก รวมทั้งภายในจะให้มีการแสดงสินค้าและจำหน่ายสิ่งของด้านหัตถกรรม โดยจะบริหารจัดการในรูปแบบของคณะกรรมการที่คัดเลือกมาจากตัวแทนชุมชน ผลการพัฒนาและบริหารจัดการศูนย์ศิลปวัฒนธรรมของชุมชนบ้านแหวน โดยองค์การชุมชนในครั้งนี้ จัดว่าเป็นสิ่งสำคัญที่มีผลต่อการขับเคลื่อนแนวคิดการอนุรักษ์และส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของตำบลให้มีความชัดเจนขึ้น นอกจากนี้ยังทำให้ระบบการจัดการเก็บข้อมูลด้านศิลปวัฒนธรรมของชุมชน มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น ชุมชนได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานศิลปวัฒนธรรมและประเพณีของชุมชนให้ชุมชนอื่นๆ ได้รับทราบ และเกิดความตระหนักในคุณค่าของงานศิลปวัฒนธรรมและประเพณีของชุมชนมากขึ้น ทำให้เกิดแนวคิดและมีกำลังใจที่จะวางแผนงานในการพัฒนาและส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของชุมชนต่อไป

2. ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการวิจัย

จากการพัฒนาของคณะวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ และคณะวิจัยในพื้นที่รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องในโครงการวิจัยนี้ มีข้อค้นพบที่ได้จากการเรียนรู้ที่มีผลกระทบต่อผู้ร่วมกิจกรรมการวิจัยใน 5 ฝ่าย ดังนี้

3.1 อาจารย์นักวิจัย

- 1) เกิดการเรียนรู้ร่วมกันและมีความรู้ทักษะในการลงปฏิบัติในชุมชนเพิ่มขึ้น
- 2) เกิดความตระหนักในคุณค่าและศรัทธาในงานวิจัยและพัฒนา
- 3) เกิดความตระหนักในคุณค่าของแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เกิดมิติใหม่ในการให้ความหมายขององค์ความรู้
- 4) มองเห็นคุณค่าของการทำงานที่เน้นกระบวนการมีส่วนร่วม

- 5) ได้แหล่งการเรียนรู้ในชุมชนเป็นฐานของการเรียนรู้สำหรับตนเองและนักศึกษา

3.2 นักวิจัยในพื้นที่และผู้ร่วมกระบวนการวิจัย (ผู้นำชุมชน, ผู้บริหาร)

- 1) เกิดการเรียนรู้ร่วมกันและตระหนักในคุณค่าการทำงานแบบมีส่วนร่วม
- 2) เกิดความมั่นใจในการนำกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนางานของชุมชน
- 3) เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันระหว่างนักวิจัยในพื้นที่ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวบ้านกับนักวิจัยจากมหาวิทยาลัย ทำให้องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นมีความมั่นคงยิ่งขึ้น และเกิดความสัมพันธ์เชิงกัลยาณมิตรต่อกัน
- 4) เกิดความตระหนักและมองเห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมของชุมชนตนเองมากยิ่งขึ้น
- 5) เกิดนักวิจัยในพื้นที่อย่างน้อย 7 คน

3.2 ชาวบ้าน

- 1) เกิดความตื่นตัวและมีความภาคภูมิใจมองเห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมของชุมชนตนเองมากยิ่งขึ้น
- 2) เกิดการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน
- 3) เกิดการกระตุ้นให้ชาวบ้านมีส่วนในการพัฒนาชุมชนและเห็นคุณค่าของตนเองและชุมชน
- 4) ชาวบ้านเกิดประสบการณ์ในกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาชุมชนตนเอง

3. ข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัย

การวิจัยและพัฒนาในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ข้อค้นพบที่สำคัญหลายประการดังนี้

- 2.1 ข้อค้นพบด้านระบบการดำเนินงานการวิจัยและพัฒนา
- 2.2 ข้อค้นพบด้านกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม
- 2.3 ข้อค้นพบจากการเรียนรู้

2.1 ข้อค้นพบด้านระบบการดำเนินงานวิจัยและพัฒนา

จากการศึกษาในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยพบว่า มีปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการวิจัยและพัฒนาหลายประการ ทั้งที่เป็นปัจจัยภายในและภายนอกและในบางประการก็เป็น

ปัจจัยที่สามารถควบคุมได้ แต่มีบางปัจจัยไม่สามารถควบคุมได้ ข้อค้นพบเหล่านี้ถือเป็นสิ่งสำคัญที่นักวิจัยควรจะต้องให้ความตระหนักและทำความเข้าใจอย่างชัดเจน เพื่อประโยชน์ต่อการดำเนินการงานวิจัยและพัฒนาในครั้งต่อไป ปัจจัยที่กล่าวถึงมีดังนี้

2.1.1 ปัจจัยที่เอื้อต่อการพัฒนา

ก. ผู้นำชุมชน / แกนนำชุมชนขององค์กรต่าง ๆ ทั้งที่เป็นผู้นำโดยการแต่งตั้งจากภาครัฐ และจัดตั้งโดยการเลือกภายในชุมชน จัดเป็นปัจจัยภายในที่สำคัญในการวิจัยและพัฒนาในครั้งนี้ เพราะเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมผลักดันให้การพัฒนาในครั้งนี้ประสบความสำเร็จ จากการศึกษาพบว่า ความมีใจกว้างที่จะยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น และต้องเป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับรวมทั้งมีความสามารถในการประสานงานที่ดีกับกลุ่มคนในชุมชนทุกระดับ ซึ่งคุณสมบัติดังกล่าวข้างต้น คณะผู้วิจัยได้พบเห็นจากผู้นำและแกนนำขององค์กรในชุมชน เช่น กำนัน ประธานกลุ่มองค์กรในชุมชน บุคคลเหล่านี้ได้สะท้อนวิธีคิดและจิตสำนึกในชุมชนที่ก่อให้เกิดพลังผลักดันการพัฒนาศูนย์ศิลปวัฒนธรรมได้อย่างชัดเจน และเมื่อมีปัญหาอุปสรรคใด ๆ เกิดขึ้นระหว่างการพัฒนา ก็จะเป็นผู้ประสานงานได้อย่างดีเยี่ยม ซึ่งสอดคล้องกับคำพูดที่ว่า

"ถ้าเราไม่คิดช่วยกัน คนนอกชุมชนจะมาช่วยเราได้ก็ดีกว่าที่เรารับเองไม่ได้"

"ที่อื่น ๆ เขาก็ทำกันได้ เราคิดทำไว้ให้ลูกหลานดีกว่าไม่คิดทำอะไรเลย"

"จะเอาเฉพาะความคิดของคนเดียวไม่ได้ ต้องให้มีการประชุมกัน ช่วยกันคิดจะได้ชัดเจน"

ข. นโยบายด้านการวิจัยของมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ มีนโยบายที่ชัดเจนโดยกำหนดไว้ในยุทธศาสตร์การวิจัย มุ่งเน้นการวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่น ที่ใช้พื้นที่และการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นฐาน ดังนั้นความชัดเจนด้านนโยบายของมหาวิทยาลัยจัดเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการสนับสนุนและเปิดโอกาสให้คณะผู้วิจัยในส่วนที่เป็นอาจารย์ของมหาวิทยาลัยได้ทำงานวิจัยได้อย่างเต็มที่โดยมีปรัชญาวิสัยทัศน์และนโยบายของมหาวิทยาลัยรองรับ

ค. ทุนในชุมชน ชุมชนบ้านแหวนเป็นชุมชนหนึ่งที่มีทุนของชุมชนดั้งเดิมที่มีค่ามหาศาล ถือเป็นปัจจัยภายในที่มีผลต่อการพัฒนาในครั้งนี้ทุนที่กล่าวถึงได้แก่ ทุนพลังชุมชน ทุนบุคคลที่เป็นภูมิปัญญาในชุมชน ทุนวัฒนธรรม ประเพณี สิ่งเหล่านี้หลอมรวมกันอย่างเหนียวแน่นทำให้เกิดพลังของสังคมแบบเครือญาติ ความเป็นอยู่ในสังคมมีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่น ทำให้เกิดความรัก ความเอื้ออาทร ความสามัคคี จนในที่สุดชุมชนแห่งนี้มีความเข้มแข็ง ดังนั้นในการพัฒนาใด ๆ ของชุมชนก็จะได้รับความร่วมมือร่วมแรงจนทำให้งานนั้น ๆ ลุล่วงไป

ด้วยดีเสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้รู้ (บุคคลที่เป็นภูมิปัญญาในชุมชน) คนกลุ่มนี้เป็นพลังขับเคลื่อนที่สำคัญทำให้การพัฒนางานครั้งนี้ประสบความสำเร็จ

ง. นโยบายขององค์การบริหารส่วนตำบล ปัจจัยที่เอื้อต่อการดำเนินการในครั้งนี้อีกประการหนึ่งคือ องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแหวนได้กำหนดให้มีแผนงานและโครงการใน ส่วนของการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมไว้อย่างชัดเจนในแผนพัฒนาตำบล ทำให้การวิจัยในครั้งนี้ สอดคล้องกับแผนงานของตำบล จนมีผลทำให้เกิดแรงสนับสนุนซึ่งกันและกันเป็นอย่างดี

2.1.2 ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา

ก. ปัจจัยด้านเวลา ในการวิจัยและพัฒนาครั้งนี้กรอบระยะเวลาที่กำหนดไว้ไม่ได้เป็นไปตามแผนปฏิบัติการที่ระบุไว้ โดยมีสาเหตุหลายประการคือ ด้านงบประมาณ คณะวิจัย ได้รับการสนับสนุนงบประมาณค่อนข้างล่าช้าอันเนื่องจากการโอนยอดงบประมาณจากส่วนกลาง มายังมหาวิทยาลัยไม่เป็นไปตามแผน จึงทำให้เกิดความไม่แน่ใจต่อคณะวิจัยว่าจะสามารถ ดำเนินการวิจัยได้หรือไม่ นอกจากนี้ยังพบกับอุปสรรคด้านการนัดหมายเวลาในการจัดกิจกรรม เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยที่เน้นการมีส่วนร่วม ดังนั้นกิจกรรมที่ร่วมกันออกแบบไว้ จะต้องร่วมดำเนินการและมีบุคคลหลายฝ่ายเข้ามาเกี่ยวข้อง การนัดหมายในแต่ละครั้งจึงเป็นเรื่องที่ ลำบากมาก เพราะกำหนดให้ทุกฝ่ายต้องมีส่วนร่วมและรับทราบการดำเนินกิจกรรมทุกครั้ง และ อีกประการหนึ่งคือช่วงระยะเวลาของการพัฒนาค่อนข้างจะมีน้อยด้วยเหตุว่าการวิจัยระยะที่ 2 (ระยะการพัฒนา) ที่ขยายเวลาออกมานั้นเป็นช่วงเดียวกันกับที่ชาวบ้านและผู้ร่วมกระบวนการมี ภารกิจและกิจกรรมในชุมชนต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะแกนนำขององค์กรชุมชนที่เป็นกำลังหลักในการเป็นนักวิจัยในพื้นที่ ต้องเข้าร่วมประชุมสัมมนาตามที่หน่วยงานที่ภาครัฐเชิญช่วงสั้น ปิงงบประมาณจึงทำให้มีเวลาในการพบปะน้อย ทำให้ต้องใช้เวลาในช่วงเย็นหรือกลางคืนเพื่อการ ปรึกษาหารือพร้อมทั้งเก็บรวบรวมข้อมูลและพัฒนา จึงถือว่าเป็นอุปสรรคสำคัญประการหนึ่ง

ข. ความชัดเจนด้านสถานที่ตั้งของศูนย์ศิลปวัฒนธรรม ตลอดระยะเวลาวิจัยและ พัฒนาครั้งนี้ ในช่วงของการวิจัยระยะที่ 1 การกำหนดสถานที่ตั้งศูนย์ศิลปวัฒนธรรมยังไม่มี ความชัดเจน ทั้งนี้เนื่องจากจะต้องรอการตัดสินใจของชุมชนกับองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแหวน จึง ทำให้มีผลต่อการกำหนดรูปแบบของศูนย์ศิลปวัฒนธรรม ดังนั้นในช่วงการวิจัยระยะที่ 1 ทำได้ เพียงแค่ศึกษาข้อมูลด้านบริบททั่วไป ต่อมาเมื่อมีความชัดเจนในเรื่องสถานที่ตั้งของศูนย์แล้วแต่ก็ ยังขาดความชัดเจนของกำหนดเวลาในการก่อสร้างศูนย์ข้อมูลยังไม่ชัดเจนว่าจะเริ่มและเสร็จเมื่อไร เพราะเวลาเหล่านี้เป็นเรื่องที่อยู่ในความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแหวนกับ ผู้รับเหมาก่อสร้างที่จะทำสัญญากัน จึงมีผลกระทบโดยตรงกับการจัดตกแต่งและพัฒนาศูนย์

ศิลปวัฒนธรรม ซึ่งปัจจัยประการนี้เป็นปัจจัยภายนอกที่คณะผู้วิจัยไม่สามารถควบคุมได้ แต่มีผลกระทบกับกรอบเวลาในการทำงานของคณะวิจัย

ค. การบริหารจัดการงานวิจัย ในครั้งนี้นงานด้านการบริหารจัดการงานวิจัยยังไม่ค่อยประสบความสำเร็จเท่าที่ควร โดยเริ่มตั้งแต่การวางแผนพิจารณารูปแบบการพัฒนาศูนย์ศิลปวัฒนธรรมชุมชน ทั้งนี้เนื่องจากแนวคิดเดิมได้กำหนดไว้ก่อนว่าจะใช้สถานที่ของวัดร้างที่คาดว่าจะได้คืนจากบริษัทที่หมดสัญญาเข้ามาเป็นที่จัดตั้งศูนย์ศิลปวัฒนธรรมของชุมชนด้วยเหตุว่าตัวอาคารมีโครงสร้างสมบูรณ์ อีกทั้งมีบริเวณที่เอื้อในการจัดกิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรมอื่น ๆ ได้ดี แต่ต่อมาสภาพการณ์เปลี่ยนแปลงไป จำเป็นต้องหาสถานที่ใหม่ และสถานที่ใหม่ที่ได้มาก็มีข้อจำกัดหลายประการ จึงจำเป็นต้องเปลี่ยนแนวคิดเดิมปรับมาหารูปแบบและแนวคิดที่สอดคล้องกับบริบทที่เป็นอยู่ ดังนั้นแผนงานเดิมทั้งหมดที่มีอยู่จึงต้องปรับเพื่อให้เกิดความเหมาะสม ทำให้เกิดผลกระทบต่อกิจกรรมในช่วงแรก ๆ นอกจากนี้การหาข้อมูลในบางประเด็นคณะวิจัยจะต้องทำซ้ำ ๆ เนื่องจากข้อมูลที่ได้ไม่ชัดเจน ไม่เพียงพอ จนบางครั้งทำให้ก่อความอึดอัดและรำคาญใจแก่ผู้เป็นแหล่งข้อมูล และยังพบว่านักวิจัยของโครงการอื่นที่อยู่ในชุดโครงการนี้ขาดการประสานงานที่ดีในการบริหารจัดการงานวิจัยร่วมกัน กล่าวคือ โครงการวิจัยนี้ได้จัดทำเป็นชุดโครงการ มีโครงการวิจัยที่ใช้พื้นที่ของตำบลบ้านแหวนเป็นพื้นที่ในการวิจัยหลายโครงการในเวลาเดียวกัน และนักวิจัยของแต่ละโครงการได้ลงพื้นที่เพื่อทำกิจกรรมและรวบรวมข้อมูลในระยะเวลาเดียวกัน บางครั้งกลุ่มเป้าหมายที่เป็นแหล่งข้อมูลเป็นกลุ่มเดียวกันลักษณะของประเด็นคำถามก็คล้ายคลึงกัน เนื่องจากขาดการประสานงานระหว่างนักวิจัยด้วยกันเอง จึงทำให้เกิดปรากฏการณ์เก็บข้อมูลซ้ำ ๆ กัน ผู้ที่ให้ข้อมูลก็เกิดความสับสนและรำคาญใจ จนบางครั้งไม่ค่อยให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูล ดังคำพูดที่ว่า

“ก็มีสัมภาษณ์ย้ายรูปไปแล้ว ไม่ใช่ที่เดียวกันหรือ”

“อาจารย์ไปเอาจากกลุ่มที่มาแล้วได้ก่อ ถามหลายครั้งแล้ว”

“ถ้ามาพร้อมๆ กันก็จะดี ขึ้นเจ้าจะได้รู้ทีเดียว อู้ซ้าๆ กันหลายเตือมันบ่ม่วนนะอะ”

จากคำพูดข้างต้นเป็นข้อสังเกตที่นักวิจัยจะต้องมีความตระหนักเป็นอย่างยิ่ง ในครั้งต่อไป หากมีการวิจัยเป็นชุดโครงการ ควรจะมีการจัดทำแผนลงชุมชนด้วยกันอย่างเป็นระบบ จะทำให้การบริหารงานวิจัยมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2.2 ข้อค้นพบด้านกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม

ในการศึกษาครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ดังนั้นจุดเน้นสำคัญของกระบวนการวิจัยคือ การมีส่วนร่วมของผู้ร่วมกระบวนการวิจัยทุกภาคส่วน

ที่เกิดขึ้นตั้งแต่เริ่มขึ้นจนจบสิ้นกระบวนการวิจัย ซึ่งพบว่าผู้ร่วมกระบวนการวิจัยส่วนใหญ่มองเห็นตรงกันว่าการเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือผู้ที่มีส่วนได้เสียกับสิ่งที่ดำเนินการในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการคิด วางแผน และปฏิบัติการตลอดทั้งประเมินผลร่วมกัน ทำให้เกิดความร่วมมือที่ดี และสร้างความเข้าใจที่ตรงกัน ทำให้งานบรรลุได้ตามเป้าหมายได้ดีขึ้น แต่อย่างไรก็ตามในรายละเอียดยังมีประเด็นบางประเด็นที่พบว่าแตกต่างกันอยู่บ้าง อาทิเช่น ผู้ร่วมกระบวนการวิจัยที่เป็นผู้นำองค์กรในชุมชนจะมีทัศนคติที่ดี และมีความตระหนักกระตือรือร้น มีความสุขต่อการทำงานแบบมีส่วนร่วมมาก และได้ย้ำว่าสิ่งเหล่านี้ไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นใหม่ในชุมชน หากทว่าปัจจุบันสิ่งเหล่านี้วิธีการเหล่านี้ได้หายไปจากชุมชนมากขึ้นเรื่อยๆ ดังคำพูดที่ว่า

"แต่ก่อนหมู่เฮาก็ช่วยกันทำอย่างนี้ เวลาจะทำอะไรก็จะมาพูดคุยมาจกกันก่อน ถามได้กัน จะเอาดีก่อน ถ้าจะทำ(ยะ) จะทำอย่างไร มีใครช่วยบ้าง บ่ใจจะทำเอาคนเดียวว่า งานจึงเป็นของคนทั้งหมดบ้าน"

"วิธีการนี้เป็นของคนแต่ก่อน มีมานานแล้วก็ได้รื้อขึ้นมา แต่ก็บ่แน่ใจว่าจะถูกใจคนเดียวก่อน"

แต่สำหรับผู้ร่วมกระบวนการวิจัยที่มาจากฝ่ายบริหารหรือเป็นผู้นำที่แต่งตั้งอย่างเป็นทางการ ยังคงมีทัศนคติต่อการมีส่วนร่วมในเชิงปฏิบัติที่น้อย จะเปิดโอกาสในการรับความคิดเห็นเฉพาะในบางเรื่องบางประเด็น จนบางครั้งก็มีผลต่อการจัดกิจกรรมการวิจัยได้เช่นกัน

ในส่วนของคณะวิจัยที่เป็นอาจารย์จากมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่เกิดความตระหนักและมีทัศนคติที่ดีต่อกระบวนการทำงานอย่างมีส่วนร่วมมากขึ้นมีความเข้าใจที่ชัดเจน ในเชิงปฏิบัติการที่เป็นรูปธรรมของคำว่า "การมีส่วนร่วม" มากยิ่งขึ้น รวมทั้งการมองทะลุถึงปัจจัยและขั้นตอนของการดำเนินการวิจัยภายใต้บรรยากาศของการมีส่วนร่วมที่ชัดเจนขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้มีการรับรู้ถึงจุดเด่นและข้อจำกัดของการมีส่วนร่วมของชุมชนที่เกิดขึ้นในประเด็นที่ว่าชุมชนแต่ละชุมชนย่อมมีข้อจำกัดและมีศักยภาพในการมีส่วนร่วมที่แตกต่างกัน ทำให้สิ่งเหล่านี้มีผลเชื่อมโยงไปถึงรูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วมของแต่ละชุมชน การวิจัยครั้งนี้พบว่าบางหมู่บ้านมีความพอใจที่จะมีส่วนร่วมเพียงการเข้าร่วมประชุมและสนับสนุนข้อมูล แต่บางชุมชนพร้อมที่จะเข้าร่วมทุกขั้นตอน และเมื่อพิจารณาลึกลงไปในรายละเอียดจึงพบว่าสถานภาพที่แตกต่างกันของบุคคลแต่ละชุมชนก็จะมีศักยภาพและข้อจำกัดของการมีส่วนร่วมที่แตกต่างกัน ทำให้คณะผู้วิจัยได้เกิดความตระหนักรับรู้ เข้าใจ และยอมรับในข้อเท็จจริงที่ค้นพบเหล่านี้จึงทำให้เกิดการประสานงานและบรรยากาศการทำงานเป็นไปอย่างราบรื่นและเข้าใจซึ่งกันและกัน

2.3 ข้อค้นพบจากการเรียนรู้

ข้อค้นพบที่สำคัญที่ได้จากการเรียนรู้ตามที่ได้จัดกิจกรรมต่าง ๆ มีดังนี้

2.3.1 การรู้จักชุมชนอย่างถ่องแท้เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับนักวิจัย ดังนั้นขั้นตอนของการศึกษาบริบทชุมชน นักวิจัยจะต้องให้ความสำคัญและเก็บประเด็นทุกประเด็นให้ครอบคลุมมากที่สุดจนกระทั่งสามารถมองเห็นและวิเคราะห์ความเชื่อมโยงของเหตุปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อปรากฏการณ์ ที่ดำรงอยู่ทั้งในปัจจุบันและเคยเกิดขึ้นในอดีต สิ่งเหล่านี้จะมีผลต่อการกำหนดประเด็นที่จะศึกษาให้มีความชัดเจนและตรงกับความต้องการที่แท้จริงของชุมชนได้ดียิ่งขึ้น รวมทั้งจะเป็นการสร้างแรงจูงใจภายในที่ทำให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมงานวิจัยได้ต่อเนื่อง

2.3.2 รูปแบบของศูนย์ศิลปวัฒนธรรมของชุมชน (ท้องถิ่น) ควรอยู่บนพื้นฐานของบริบทชุมชนนั้นๆ เพราะแต่ละชุมชนมีปัจจัยต่าง ๆ และโครงสร้างของชุมชนแตกต่างกัน

2.3.3 การวางแผนเพื่อสร้างข้อตกลงเบื้องต้นร่วมกันระหว่างนักวิจัยและชุมชน ก่อนการดำเนินการวิจัยเป็นสิ่งสำคัญและมีความจำเป็น โดยเฉพาะการวิจัยในครั้งนี้ ข้อตกลงเบื้องต้นเกี่ยวกับ "นิยามหรือคำจำกัดความ" ของคำ "สำคัญ" ที่จะใช้ในการศึกษาวิจัย ควรจะมีความชัดเจนร่วมกันตั้งแต่เริ่มต้นการวิจัย เช่น คำว่า "ศิลปวัฒนธรรม" ในมิติของชุมชนบ้านแหวน คิดว่าอย่างไร หมายถึงอะไร มีอะไรบ้าง ซึ่งอาจจะให้นิยามแตกต่างไปจากนิยามทั่วไป แต่หากชุมชนคิดอย่างไร ต้องการอย่างไร ดีความอย่างไร ก็สมควรจะหาข้อตกลงร่วมกันที่ชัดเจนเพื่อประโยชน์สูงสุดของการดำเนินการวิจัยและพัฒนา

2.3.4 การจัดการความรู้ของชุมชนมีหลากหลายรูปแบบ โดยที่ชุมชนแต่ละแห่งมีอิสระในการจัดการความรู้ของตน โดยที่ไม่จำเป็นต้องดำเนินการตามขั้นตอนทุกขั้นตอนตามหลักการจัดการความรู้ เพียงแต่นำหลักการไปเป็นพื้นฐานของการปฏิบัติจริง การจัดการความรู้ทำได้ทุกเวลาทุกสถานที่ ทุกกลุ่มคนซึ่งความรู้จะเกิดขึ้นเรื่อย ๆ และต่อยอดไปเรื่อย ๆ หากมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

การอภิปรายผล

การพัฒนา รูปแบบและการบริหารจัดการศูนย์ศิลปวัฒนธรรมชุมชนโดยองค์กรชุมชน ตำบลบ้านแหวน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการวิจัยและพัฒนาโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาทุกขั้นตอน เริ่มตั้งแต่ขั้นกำหนดความต้องการในการพัฒนากระบวนการและกิจกรรมที่ใช้ในการพัฒนาและการประเมินผลการพัฒนา ซึ่งกระบวนการดังกล่าวนี้ ได้สอดคล้องกับข้อสรุปของปาริชาติ วลัยเสถียรและคณะ (2543 : 138 - 139) ที่ได้กล่าวถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมที่ว่า การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการของการพัฒนาโดยให้

ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ และยังคงสอดคล้องกับแนวคิดของโคเฮนและอัฟพอท (Choen and Uphoft , 1980 : 6) ที่กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วมไว้ว่าจะต้องประกอบด้วยการเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องของประชาชน 4 ประการคือการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ ดำเนินการ แบ่งผลประโยชน์อันเกิดจากการดำเนินการ และมีส่วนในการประเมินโครงการและการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นตลอดการวิจัยและพัฒนาในครั้งนี้ ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยจะเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความสมัครใจไม่มีการบังคับ ซึ่งสอดคล้องกับที่ชินรัตน์ สมลิต (2539 : 49) ได้กล่าวถึงหลักการของการมีส่วนร่วมว่า ไม่ควรใช้การบังคับหรือก่อตั้งโดยรัฐ แต่ต้องเกิดจากการตระหนักและตัดสินใจของชาวบ้านเอง รัฐเป็นเพียงผู้สนับสนุนและสร้างปัจจัยเอื้อให้เกิดการมีส่วนร่วมเท่านั้น ซึ่งผลการเน้นการปฏิบัติการกระบวนการมีส่วนร่วมทำให้ได้ทราบถึงข้อมูลทั้งด้านบริบทชุมชน และศักยภาพด้านศิลปวัฒนธรรมของตำบลบ้านแหวนในเชิงลึก โดยเฉพาะประเด็นของการถ่ายทอดงานด้านศิลปวัฒนธรรมของชุมชนบ้านแหวนตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบันพบว่ามีรูปแบบในการถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่ง ซึ่งการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมจะมีลักษณะเด่น 2 ด้านคือ การถ่ายทอดทางด้านจิตใจ เป็นลักษณะที่สังเกตเห็นได้จากพฤติกรรมการแสดงออกทางความคิดและการกระทำได้แก่ ความเชื่อ บนธรรมเนียมประเพณี และการถ่ายทอดทางด้านวัตถุ โดยสังเกตจากสิ่งของต่างๆ ที่ยังคงมีอยู่ในชุมชนซึ่งเกิดขึ้นจากการประดิษฐ์ขึ้นในชีวิตประจำวันของคนในอดีตได้แก่ เครื่องมือทำมาหากินเครื่องนุ่งห่ม และศิลปกรรมแขนงต่าง ๆ นอกจากนี้ยังพบว่าในงานศิลปวัฒนธรรมประเพณีที่พบในชุมชนบางประเด็น เช่นการแสดงกลองมอญ ที่ได้รับเข้ามาไว้ในชุมชนเป็นการถ่ายทอดโดยการรับเอาวัฒนธรรมจากชุมชนอื่นเข้ามาโดยเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดีงามของชุมชนอื่นเข้ามาโดยเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม ลักษณะดังกล่าวนี้สอดคล้องกับที่ โอเบล (อ้างจาก ผาสุก พุทธเมธา, 2540 : 54) กล่าวไว้ว่าลักษณะต่าง ๆ ของวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่แพร่กระจายจากสังคมหนึ่งไปสู่สังคมหนึ่งนั้น สมาชิกของสังคมที่รับวัฒนธรรมที่แพร่กระจายเข้าไปจะเป็นผู้พิจารณาว่ารับได้เหมาะสมที่จะนำมาใช้หรือไม่ ดังนั้นการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมจึงไม่จำเป็นที่จะต้องเป็นเพียงสิ่งที่เกิดขึ้นในชุมชนของตนเองแต่ดั้งเดิมเท่านั้น

เมื่อพิจารณาในประเด็นของรูปแบบของศูนย์ศิลปวัฒนธรรมของชุมชนที่พัฒนาขึ้นโดยการมีส่วนร่วมขององค์กรในชุมชนแล้ว ลักษณะของศูนย์ศิลปวัฒนธรรมแห่งนี้จะอยู่ในรูปแบบของศูนย์ข้อมูลด้านศิลปวัฒนธรรมที่บริหารจัดการโดยองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแหวน ข้อมูลที่ถูกเลือกบันทึกและเก็บรวบรวมไว้ในศูนย์ข้อมูลจะเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานด้านศิลปวัฒนธรรมโดยงานด้านศิลปะจะมุ่งเน้นในงานประเภทไม้แกะสลัก ปูนปั้น รวมทั้งประเภทเครื่องประดับตกแต่งและภาชนะของใช้ต่าง ๆ การเลือกรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ เป็นการตัดสินใจโดยชาวบ้านใน

ชุมชน ลักษณะของงานศิลปะที่เลือกรวบรวมไว้ในศูนย์ศิลปวัฒนธรรมของชุมชนนั้นจัดเป็นงานศิลปะที่เรียกว่าประณีตศิลป์ ดังที่สุวรรณ เครือนาม (2542 : 3) และมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2533 : 154 - 169) ได้กล่าวไว้ว่า ลักษณะของงานประณีตศิลป์เป็นงานศิลปะแขนงหนึ่งที่มีกลุ่มการสร้างงาน 4 กลุ่ม และ 1 ใน 4 กลุ่มนั้นเป็นงานประณีตศิลป์ที่สร้างขึ้นโดยวัตถุต่าง ๆ ได้แก่ งานโลหะ งานไม้ แกะสลัก งานหินสลัก งานปูนปั้น งานเครื่องบุก เป็นต้น จึงเป็นที่ยืนยันได้ว่า สิ่งที่ชาวบ้านแหวนตัดสินใจเลือกเป็นข้อมูลทางด้านศิลปะและนำมารวบรวมไว้ในศูนย์ศิลปวัฒนธรรมของตนเองนั้นเป็นงานศิลปะจัดอยู่ในประเภทงานประณีตศิลป์

นอกจากนี้ยังมีข้อมูลด้านวัฒนธรรม ได้แก่ วัฒนธรรมด้านอาหาร เครื่องนุ่งห่ม เครื่องดนตรี การละเล่น ประเพณีต่าง ๆ และพิธีกรรม (กินอ้อผญา) เป็นต้น ข้อมูลเหล่านี้เป็นข้อมูลทางวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุและไม่ใช่วัตถุ จึงถือได้ว่าข้อมูลที่ชุมชนบ้านแหวนได้พิจารณาเลือกรวบรวมอนุรักษ์ไว้ในงานวิจัยในครั้งนี้ ทำให้ครอบคลุมของประเภทของงานด้านวัฒนธรรมตามหลักการด้านการแบ่งประเภทด้านวัฒนธรรมตามสาขาก็จะแบ่งได้ 2 ประเภทคือ วัฒนธรรมทางวัตถุ (Material Culture) และวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ (Non - Material Culture) (อ้างจาก ชูวงศ์ ฉายะบุตรและคณะ 2544 : 114 - 134)

สำหรับรูปแบบของศูนย์ศิลปวัฒนธรรมของชุมชน (ท้องถิ่น) ที่ได้ตัดสินใจเลือกโดยชุมชนให้เป็นศูนย์ข้อมูลด้านศิลปวัฒนธรรมและบริหารจัดการโดยองค์การชุมชนโดยมอบให้องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแหวนดำเนินการรับผิดชอบในระยะแรกเริ่มตั้นนั้นก็เป็นการพิจารณาที่อยู่บนพื้นฐานของบริบทชุมชน ที่มีปัจจัยและโครงสร้างในชุมชนแต่ละพื้นที่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับหลักการการศึกษาวัฒนธรรมพื้นบ้าน (ท้องถิ่น) ดังที่ จงดี องค์กรอมพร (2544 : 9) ได้กล่าวว่า การศึกษาวัฒนธรรมพื้นบ้าน (ท้องถิ่น) ผู้ศึกษาจะต้องคำนึงถึงขีดจำกัดของวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นด้วย และต้องไม่ลืมว่าวัฒนธรรมพื้นบ้านเป็นวัฒนธรรมที่ถือเอาตนเป็นศูนย์กลาง เน้นความสำคัญของคนมากกว่าวัตถุ นอกจากนี้วัฒนธรรมพื้นบ้านยังเป็นที่รองความคิดแบบองค์รวม (Holistic)

จากจุดเน้นของวัฒนธรรมพื้นบ้านที่กล่าวว่า "เน้นความสำคัญของคนมากกว่าวัตถุ" จึงสอดคล้องกับแนวคิดของชุมชนที่ได้มีการรวบรวมข้อมูลของบุคคลผู้ได้รับการยกย่องและยอมรับในชุมชนให้เป็นผู้รู้ (ครุภูมิปัญญา) ของชุมชนเก็บรวบรวมไว้ในศูนย์ข้อมูลศิลปวัฒนธรรมของชุมชนไว้ด้วย

ข้อเสนอแนะในการวิจัยและเชิงนโยบาย

1. ควรจัดทำโครงการวิจัยและพัฒนาแบบมีส่วนร่วมในชุมชนอื่นตามแต่ประเด็นความต้องการของชุมชนเป็นเครื่องมือและเป็นตัวอย่างในการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมที่เป็นรูปธรรม เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนและขยายผลไปใช้ในพื้นที่อื่น ๆ
2. ควรมีการพัฒนาศักยภาพของชุมชน โดยเฉพาะด้านศิลปวัฒนธรรมในลักษณะการดำเนินงานเป็นเครือข่ายเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และดูแลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสนับสนุนงบประมาณในเบื้องต้นเพื่อให้เกิดการปฏิบัติงานร่วมกันในเชิงเครือข่ายชุมชนพื้นที่ใกล้เคียงกัน อันจะเป็นแนวทางให้เกิดการพัฒนาศักยภาพบุคลากรในชุมชน
3. ควรมีการส่งเสริมแนวคิดและหาแนวทางการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและองค์ความรู้ที่ถือเป็นภูมิปัญญาของชุมชนในประเด็นอื่น ๆ อย่างต่อเนื่องและจริงจัง
4. ควรนำองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นไปบูรณาการในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา โดยจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่น และเชิญผู้รู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นวิทยากรให้ความรู้ในสถานศึกษา รวมทั้งใช้แหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปวัฒนธรรมในชุมชนเป็นแหล่งการเรียนรู้ของเด็กเยาวชน ทั้งการศึกษาในระบบและนอกระบบ